

ΑΠΟΤΕΦΡΩΣΗ ΤΩΝ ΑΝΘΡΩΠΙΝΩΝ ΣΩΜΑΤΩΝ

Άξιοπρεπής λύση ή ώμη ανακύκλωση;

Τό θέμα της μετά θάνατον καύσης και αποτέφρωσης των ανθρώπινων σωμάτων απασχολεί την εκκλησιαστική κοινότητα ιδιαίτερα κατά την τελευταία εικοσαετία, αφότου άρχισαν συζητήσεις για την νομοθέτησή της (θεσπίσθηκε με διαδοχικούς νόμους τό 2006, 2014 καί 2016).

Άσφαλώς ή Έλληνική Πολιτεία είναι άρμόδια νά νομοθετεί, αλλά καί ή Έκκλησία παραμένει ελεύθερη Ξναντι του Κράτους νά τηρεί τίς παραδόσεις Της, μακριά από κάθε κοσμική έπιρροή καί επέμβαση, καί υποχρεούται νά άπευθύνεται στά μέλη Της καταθέτοντας τήν άποψη καί τήν μαρτυρία Της επί του ζητήματος αυτού, καθώς άφορα άμεσα στην ζωή καί στην Θεολογία Της.

Τό ανθρώπινο σώμα καί ή έπιλογή τής ταφής

Τό σώμα συνιστά στοιχείο τής ύπόστασης του ανθρώπου, ό όποιος έχει πλασθει κατ' εικόνα καί καθ' όμοίωση του Θεού (Γέν. 1,24) μέ προοπτική όχι τόν θάνατο, αλλά τήν αιώνιο-

τητα καί τήν έλπίδα τής Άνάστασης. Η Έκκλησία θεωρεί τό ανθρώπινο σώμα ως «ιερό», όνομάζοντάς το ναό του Άγίου Πνεύματος (Α΄ Κορ. 6,19). Τρανό παράδειγμα γι' αυτό από τήν ζωή τής Έκκλησίας άποτελεί ή τιμητική προσκύνηση των ιερών λειψάνων των Άγίων. Άφου τό σώμα των Άγίων κοπίασε γιά τήν δόξα του Θεού, αυτοί έλαβαν ως θεία δωρεά καί μετά τόν σωματικό θάνατό τους χάρη, έλεος καί δύναμη, μέ άποτέλεσμα νά θαυματουροϋν.

Η ταφή άνήκει στην παράδοση τής Έκκλησίας, ή όποία έχοντας ως βάση τήν Εύαγγελική καί Πατερική διδασκαλία σέβεται τό ανθρώπινο σώμα ως δημιούργημα του Θεού, γι' αυτό καί τό ένταφιασμένο σώμα γίνεται άντικείμενο φροντίδας καί προσευχών. Τό νεκρό σώμα τό θεωρεί όχι ως «στερεό απόβλητο», όπως (κατ' άποτέλεσμα) τό άντιμετωπίζουν οι θιασώτες τής αποτέφρωσης, αλλά τό περιβάλλει μέ σεβασμό καί τιμή.

Τούς δε ανθρώπους πού φεύγουν από τήν ζωή ή Έκκλησία τούς όνομάζει κεκοιμημέ-

νους, διότι βρίσκονται σέ άναμονή γιά νά ξεπνήσουν, άφοϋ ή ανθρώπινη ζωή δέν κλείνεται σέ δύο ήμερομηνίες, δέν έχει τήν χρονική διάρκεια πού γράφεται στίς ταφόπλακες, καί οί κεκοιμημένοι θά άναστηθοϋν τήν ήμέρα τής Δευτέρας καί ένδόξου Παρουσίας τοϋ Κυρίου. Γι' αυτό καί τούς τόπους όπου φιλοξενοϋνται τά σώματα τών κεκοιμημένων, καί ως έκ τούτου διαθέτουν καί αυτοί ιερότητα, τούς όνομάζει «κοιμητήρια». Η έπιλογή λοιπόν τής Έκκλησίας νά έναποθέτει τά κεκοιμημένα μέλη Της μέσα στην γη καί σέ στάση κοίμησης, συμβολίζει τήν προσδοκία τής Άνάστασης καί έκδηλώνει τήν άγάπη Της πρós τόν άνθρωπο, άκόμη καί ως νεκρό.

Είναί επίσης κατανοητό, ότι υπάρχουν καί άνθρωποι πού άδυνατοϋν νά άποδεχθοϋν μέ ρεαλισμό τό γεγονός τοϋ θανάτου. Η ανθρώπινη αυτή άδυναμία, μεταξύ άλλων, έξηγει γιατί δέν άντέχουν στην διατήρηση τής μνήμης, τής σχετικής μέ τόν θάνατο τών οικείων τους (όπως τά ταφικά μνημεία), ή στην ιδέα τής άποσύνθεσης τοϋ δικού τους σώματος. Τήν άδυναμία αυτή νικά καί υπερβαίνει ή θετική άπάντηση στό κρίσιμο έρώτημα: Υπάρχει ζωή μετά τόν θάνατο; Η άπάντηση σέ αυτό τό έρώτημα καθορίζει καί τήν άνάλογη στάση άπέναντι στό νεκρό σώμα.

Οί ύπέρμαχοι τής καύσης

Άπό τούς ύπερασπιστές τής καύσης γίνεται έπίκληση «τεχνικών» λόγων (χωροταξικών, περιβαλλοντικών, οικονομικών), οί όποιοι, τουλάχιστον μέσα άπό μία θεολογική θεώρηση τών πραγμάτων, δέν μπορούν νά άποτελέσουν γιά τά μέλη τής Έκκλησίας έπαρκείς λόγους γιά τήν βίαιη καταστροφή τοϋ ανθρώπινου σώματος. Έξάλλου, κράτη μέ πολυπληθέστερα άστικά κέντρα, όπου οί κάτοικοί τους άκολουθοϋν τήν παράδοση τής ταφής (π.χ. μουσουλμάνοι), έχουν βρεϊ λύσεις στά παραπάνω ζητήματα.

Άκόμη, διατυπώνεται ή άποψη, ότι καθένας πρέπει νά έχει έλευθερία έπιλογής άνάμεσα στην ταφή ή τήν καύση. Η Έκκλησία ως κοινότητα, πού είναι κατ' έξοχήν χῶρος έλευθερίας,

δέν καταναγκάζει κανέναν άνθρωπο νά τηρεί τίς παραδόσεις Της. Έχει όμως τό δικαίωμα νά θεωρήσει τήν καύση ως μεταχείριση αντίθετη πρós τίς άρχές, τήν παράδοση καί τά έθιμά Της καί νά άποφανθει ότι όποιος έπιλέξει τήν καύση άυτονομεΐται, άφοϋ διαφοροποιείται άπό βασικές διδασκαλίες καί τόν τρόπο τής ζωής Της. Προφανώς, όσοι δέν θέλουν νά άκολουθήσουν τήν παράδοση τής Έκκλησίας, έχουν τό δικαίωμα νά επιλέξουν τήν άποτέφρωση, όποτε δέν θά τυχουν Έξοδίου Άκολουθίας (Κηδείας) άπό τήν Έκκλησία.

Προβάλλεται καί τό παιδαριώδες έπιχείρημα, ότι ή Έκκλησία άπορρίπτει τήν καύση καί προτιμά τήν ταφή γιά ιδιοτελείς λόγους. Όμως, πρώτον, οί Δήμοι είναι πού λειτουργοϋν τά κοιμητήρια καί είσπράττουν τά τέλη άπό τούς τάφους καί τά όστεοφυλάκια. Δεύτερον, εάν ή Έκκλησία έθετε ως προτεραιότητα όποιοδήποτε (δήθεν) οικονομικό όφελος, θά έπραττε τό αντίθετο καί θά προέτρεπε τούς όρθόδοξους κληρικούς νά ψάλουν τήν Νεκρώσιμο Άκολουθία καί γιά όσους άποτεφρώνονται.

Έπιπλέον ύποστηρίζεται ότι ή σύγχρονη άποτέφρωση είναι περισσότερο «άξιοπρεπής» γιά τό ανθρώπινο σώμα άπό τήν ταφή. Πρós τόν σκοπό αυτό γίνεται σύγκριση τής σύγχρονης άποτέφρωσης όχι μέ τήν ταφή καθ' έαυτήν ως νεκρικό έθιμο, αλλά μέ τά κακώς κείμενα, τά φαινόμενα εκμετάλλευσης ή τήν άπαξιακή μεταχείριση σέ διάφορα δημοτικά κοιμητήρια (π.χ. κορεσμένα κοιμητήρια, ύψηλά δημοτικά τέλη, έκταφές μέ τρόπο πού δέν τιμά τόν νεκρό). Αυτή όμως δέν είναι όρθή βάση σύγκρισης. Η άπάντηση στό έπιχείρημα αυτό θά πρέπει νά είναι ή άπαίτηση τών πολιτών νά βελτιωθοϋν οί συνθήκες στά δημοτικά κοιμητήρια, νά ίδρυθοϋν νέα κοιμητήρια, νά ύπάρχει τιμητική, άξιοπρεπής καί ανθρώπινη μεταχείριση τών νεκρών καί τών συγγενών τους άπό τίς άρμόδιες δημοτικές ύπηρεσίες, καί όχι ή άποτέφρωση.

Γι' αυτό καί είναι σημαντικό, όσοι δέν θέλουν νά άκολουθήσουν τήν παράδοση τής Έκκλησίας, νά έχουν πλήρη έννημέρωση γιά τό

περιεχόμενο της αποτέφρωσης, ώστε να κρίνουν εάν πράγματι είναι τιμητική για το ανθρώπινο σώμα, πριν προβούν στην επιλογή αυτή.

Ἡ καύση τῶν νεκρῶν στήν ἀρχαιότητα

Προβάλλεται ὅτι ἡ αποτέφρωση, ὅπως γίνεται σήμερα, ἀνήκει δῆθεν στήν ἀρχαία ἑλληνική παράδοση, γιατί σέ πολλές πόλεις οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες ἔκαιγαν τά σώματα τῶν νεκρῶν. Ὅμως, στίς ἀρχαῖες πόλεις - κράτη συνηθίζοταν εἴτε ἡ ταφή εἴτε ἡ καύση τῶν νεκρῶν σωμάτων καί ἀκολούθως ἡ ταφή τῶν ὀστέων πού ἀπέμεναν ἀπό τήν πυρά. Δηλαδή, ἀκόμα καί στήν περίπτωση τῆς καύσης στήν ἀρχαία Ἑλλάδα, ἀκολουθοῦσε πάντοτε ἡ ταφή τοῦ σκελετοῦ καί οἱ ταφικές τιμές πρὸς τόν νεκρό. Μέχρι σήμερα ἡ ἀρχαιολογική σκαπάνη βρίσκει ταφές μέ σκελετούς ἢ μέ καμένα ὀστά (λ.χ. τοποθετημένα σέ νεκρικές λάρνακες ἢ ἀγγεῖα) μαζί μέ σημαντικά κτερίσματα, πού συνόδευαν τόν νεκρό, δείγμα τῆς θρησκευτικότητας καί τοῦ σεβασμοῦ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων πρὸς τοὺς νεκρούς τους. Αὐτὴ εἶναι ἡ πολιτιστική παράδοση τῆς χώρας μας. Ἡ σύγχρονη αποτέφρωση, ὅπως ἀναλύεται κατωτέρω, δέν ἔχει καμία σχέση μέ τήν καύση τῶν νεκρῶν στήν ἀρχαία Ἑλλάδα.

Ἡ ἀποτέφρωση σήμερα

Σήμερα πλανᾶται ἀπό κερδοσκόπους ἢ ψευδῆς εἰκόνα ὅτι δῆθεν ἡ ἀποτέφρωση γίνεται μέ ἀπλή καύση τοῦ σώματος στήν πυρά, ὅπως σέ ὀρισμένες περιπτώσεις γινόταν στήν ἀρχαιότητα. Αὐτό εἶναι ἀναληθές.

Κατὰ τήν σύγχρονη διαδικασία τῆς –κατ' εὐφημισμὸν– «ἀποτέφρωσης», μετὰ ἀπὸ τήν καύση τοῦ νεκροῦ σέ κλίβανο ὁ ἀνθρώπινος σκελετός ρίχνεται σέ ἠλεκτρικό σπαστήρα (μίξερ, cremulator), θρυμματίζεται καί μετατρέπεται σέ σκόνη. Εἰδικότερα ἡ ἀποτέφρωση διεξάγεται σέ δύο φάσεις:

α) Στὴν πρώτη φάση ὁ νεκρὸς μεταφέρεται σέ κλίβανο καί μετὰ τήν καύση τοῦ σώματός του δέν ἀπομένει ἡ τέφρα, ἀλλὰ ὁ ἀνθρώπινος σκελετός. Ὅ,τι δηλαδή θά ἀπέμενε καί μετὰ

τήν ταφή στό κοιμητήριο. Ἐνίοτε, κατὰ τήν διάρκεια τῆς καύσης, ὁ ὑπάλληλος τοῦ ἀποτεφρωτηρίου ἀνοίγει τόν κλίβανο καί μέ σιδερένια ἐργαλεῖα σπάει τά ὀστά τοῦ νεκροῦ σέ μικρότερα τμήματα.

β) Στὴν δεύτερη φάση συλλέγονται τά ὀστά ἀπὸ τόν κλίβανο καί ρίχνονται σέ μίξερ (σπαστήρα ὀστέων, cremulator). Τό μίξερ κονιορτοποιεῖ τόν σκελετό καί τόν μετατρέπει σέ σκόνη. Ἡ σκόνη συλλέγεται σέ δοχεῖο («τεφροδόχο») καί παραδίδεται στοὺς οἰκείους τοῦ νεκροῦ.

Ἐπομένως, ὅταν σήμερα γίνεται λόγος γιὰ «ἀποτέφρωση», δέν κυριολεκτεῖται ὁ ὄρος. Οὔτε οἱ συγγενεῖς παραλαμβάνουν τήν «τέφρα» τοῦ νεκροῦ ἀπὸ τὸ ἀποτεφρωτήριο. Αὐτό πού παραλαμβάνουν δέν εἶναι τὸ προϊόν τῆς καύσης (τέφρα, στάχτη), ἀλλὰ ἡ σκόνη (τρίμματα) ἀπὸ τά ὀστά, τά ὁποῖα ρίχθηκαν σέ σπαστήρα ὀστέων (μίξερ) μετὰ τήν καύση.

Ἀπὸ τήν ἀποψη αὐτῆ, ἡ σύγχρονη «ἀποτέφρωση νεκρῶν» δέν διαφέρει καί πολὺ ἀπὸ τήν «ἀνακύκλωση ἀπορριμμάτων». Εἶναι σαφές ὅτι, τουλάχιστον γιὰ τὸ ἦθος τῆς Ἐκκλησίας μας, αὐτὴ ἡ διαδικασία μηχανικοῦ ἀφανισμοῦ τοῦ σώματος δέν τιμᾷ τόν νεκρό. Ἡ Ἐκκλησία ἀρνεῖται ὅτι εἶναι ἀξιοπρεπές γιὰ τόν κεκοιμημένο ἄνθρωπο νά καεῖ σέ κλίβανο καί νά θρυμματισθεῖ σέ μίξερ.

Σέ ὅ,τι ἀφορᾷ στήν διαχείριση τῆς «τέφρας», ἡ νομοθεσία (Νόμος 4368/2016, ἄρθρο 92, ΦΕΚ Α' 21/2016) τήν ὑποβιβάζει στήν κατηγορία τῶν ἰδιωτικῶν ἀπορριμμάτων. Ἡ μετέπειτα τύχη τῆς «τέφρας» ἀποτελεῖ ἰδιωτικὴ ὑπόθεση τῶν συγγενῶν, χωρὶς κρατικὸ ἔλεγχο προστασίας τοῦ περιβάλλοντος καί τῆς δημόσιας ὑγείας (π.χ. τροφικῆς ἀλυσίδας). Ἐπιτρέπεται στοὺς συγγενεῖς (ἐάν θέλουν νά ἀποφύγουν τά ἔξοδα φύλαξης τῆς τεφροδόχου σέ κοιμητήριο ἢ ἀποτεφρωτήριο) νά σκορπίσουν τήν «τέφρα», εἴτε ἐλεύθερα στήν θάλασσα εἴτε σέ περιοχή ἐκτός σχεδίου πόλης (ἀδιάφορο ἂν εἶναι κατοικημένη ἢ καλλιεργούμενη), εἴτε νά ρίξουν τήν τεφροδόχο στήν θάλασσα, ὑπὸ τόν ὄρο ὅτι τὸ σκεῦος μπορεῖ νά διαλυθεῖ στό νερό. Δέν προβλέπεται κανένας ἔλεγχος

από κρατική ή δημοτική υπηρεσία προς διασφάλιση της δημόσιας υγείας και απόκειται στην νομιμοφροσύνη και ευαισθησία των συγγενών, εάν και πώς θά τηρήσουν τις παραπάνω επιλογές του νόμου. Πρακτικά, δηλαδή, μετά από την παράδοση της τεφροδόχου στην οικογένεια του νεκρού, ή τύχη της άγνοείται από το Κράτος.

Συμπερασματικά

Όλα τὰ παραπάνω δέν εἶναι εὐρέως γνωστά στην πλειοψηφία τῆς ἑλληνικῆς κοινωνίας, ἢ ὅποια γίνεται δέκτης συνθημάτων ἢ διαφημίσεων περί τῆς δῆθεν ἀξιοπρεποῦς λύσης τῆς ἀποτέφρωσης, ἀλλά προφανῶς ἀγνοεῖ τήν βιαιότητα καί ἐχθρότητα πρὸς τό ἀνθρώπινο σῶμα, ἢ ὅποια ἐπιδεικνύεται κατά τήν σύγχρονη διαδικασία ἀποτέφρωσης.

Ἀξιοσημείωτο δέ εἶναι ὅτι κάποιοι ψυχολόγοι θεωροῦν πῶς ἡ σύγχρονη μέθοδος ἀποτέφρωσης ἀποτελεῖ σέ ἐπίπεδο φαντασιακό ἕνα ἰσοδύναμο τῆς αὐτοκτονίας.

Ἀσφαλῶς ὑπάρχουν ἄνθρωποι πού δέν ἀποδέχονται τήν κοινή Πίστη καί Ζωή τοῦ Σώματος τοῦ Χριστοῦ ἢ ἐπιλέγουν κατά τό δοκοῦν ποιούς κανόνες καί παραδόσεις τῆς Ἐκκλησίας θά ἀκολουθοῦν. Ἀκριβῶς ἐπειδὴ ἡ Ἐκκλησία σέβεται τήν ἐλευθερία τῆς ἐπιλογῆς τους νά παραδοθοῦν στην πυρά, εἴτε ἐπιθυμοῦν Κηδεῖα εἴτε ὄχι, παρόμοια καί ἐκεῖνοι ὀφείλουν νά ἀναγνωρίσουν τήν ἐλευθερία τῆς Ἐκκλησίας νά μὴν ὑποχρεωθεῖ νά τελέσει Ἐξόδιο Ἀκολουθία γιά κάποιον πού ἀποφάσισε νά μὴν ἀνήκει καθόλου ἢ νά ἀνήκει ἐπιλεκτικά στην

Ἐκκλησία, ἀφοῦ ἀπορρίπτει ὀρισμένες ἀπό τίς νεκρικές Τῆς παραδόσεις, ὅπως τήν ταφή.

Διαφορετική εἶναι ἡ ἀντιμετώπιση τῆς Ἐκκλησίας πρὸς ἐκείνους οἱ ὅποιοι ἀκούσια ἢ μαρτυρικά (π.χ. στίς καταστροφικές πυρκαγιές) γνώρισαν τέτοιο σκληρό θάνατο καί φυσικά τίποτα καί κανεῖς δέν θά μπορέσει νά «ἐμποδίσει» τόν Θεό, στην Δευτέρα Παρουσία, νά ἀναστήσει τούς ἀνθρώπους, τόσο ἀπό τά ὀστᾶ, ὅσο καί ἀπό τήν τέφρα τους.

Πρέπει, ὅμως, νά κατανοήσουν ὅλοι, ἀκόμη καί ἐάν δέν εἶναι μέλη τῆς Ἐκκλησίας ἢ «ἀρνοῦνται τήν ἀθανασία» ἢ ψάχνουν τρόπους ὅσο τό δυνατόν πιό «ἀνώδунου» χειρισμοῦ τοῦ θανάτου, ὅτι ἡ ἀπανθράκωση τοῦ σώματος καί ἡ σύνθλιψη του ἀποτελεῖ ἐκδήλωση πού κατ' οὐσίαν «βεβηλώνει» τήν ἀνθρώπινη ὑπαρξη. Γιά τήν Ἐκκλησία ὁ κάθε ἄνθρωπος εἶναι «κατ' εἰκόνα Θεοῦ» πλασμένος. Τά νεκρά σώματα δέν εἶναι ἀπορρίμματα! Δέν εἶναι ἄχρηστα ἀντικείμενα, τά ὅποια πρέπει νά παραδοθοῦν στην φωτιά καί στόν θρυσματισμό, δηλαδή σέ ἕνα βίαιο ἀφανισμό. Ἡ Ἐκκλησία ἀρνεῖται τήν καύση, ἐπειδὴ ἀρνεῖται τό ἀμετάκλητο ἀνθρώπινο τέλος καί τήν βία πρὸς τό ἀνθρώπινο πρόσωπο. Εἶναι τραγικό νά καίμε καί νά κονιορτοποιοῦμε ὅ,τι ἔχει ἀληθινή ἀξία.

Ἡ Ἐκκλησία ἐπιλέγει καί ἐφαρμόζει τήν ταφή, διότι σέβεται τό σῶμα τοῦ κεκοιμημένου ἀνθρώπου, ἔχει πίστη καί ἐλπίδα στό αἰώνιο μέλλον καί ἀναθέτει στην φύση τήν εὐθύνη τῆς φθορᾶς τοῦ φυσικοῦ παρόντος τοῦ ἀνθρώπου.

Γιά περισσότερες πληροφορίες στό Διαδίκτυο

1. www.ecclesia.gr
 2. www.apostoliki-diakonia.gr
-

«ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΛΑΟ». Ἐκδοση τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, Ἰασίου 1 - 115 21 Ἀθήνα, τηλέφωνο 210-7272.204.

Διανέμεται δωρεάν μέ τήν φροντίδα τῶν Ἱερῶν Μητροπόλεων.

Ἐκ τοῦ Τυπογραφείου τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος.